

TERVEYS- JA HYVINVOINTIALOJEN OPINTOKOKONAISUUS

SOSIAALI- JA TERVEYSALAN TIETOSUOJA, TIETOTURVA, KYBERTURVALLISUUS

Annika Kallio Laurea AMK

Joonatan Ovaska JAMK

© 2025 – Creative Commons 4.0 (CC BY-SA)

OPETUS- JA KULTTUURIMINISTERIÖ
UNDERSVINGS- OCH KULTURMINISTERIET

jamk

DIGITAALISUUS SOSIAALI- JA TERVEYSPALVELUISSA

- Digitaaliset palvelut ja teknologia lisääntyvät sosiaali- ja terveysalalla:
  - Digitaaliset terveyspalvelut
  - Sähköinen asiointi, kuten sähköiset lomakkeet, sähköinen ajanvaraus, turvallinen viestintä sosiaali- ja terveydenhuollon ammattilaisen välillä
  - Omahoito-palvelut, kuten erilaiset asiakkaan oirearvioon tarkoitettut sähköiset palvelut
  - Chat-palvelut, joissa haasteena on tietosuojan puutteellisuus ja anonymiteetti ellei palvelua käytetä turvallisen viestinvälityksen kautta tunnistautumalla vaikkapa verkkopankkitunnusten avulla palveluun
  - Etävastaanotot
    - Asiakkaan ja potilaan vahva tunnistautuminen on tärkeää
    - Laaditaan asianmukaiset asiakas- ja potilasasiakirjamerkinnät
    - Asiakas- ja potilasrekisterin ylläpitäminen olemassa olevien säädösten ja määräysten mukaisesti
- Eettisyys ja turvallisuus on tärkeää
  - Tietosuoja ja potilasturvallisuus, kuten yksityisyyden suoja, henkilötietojen asiallinen käsittely

Lähde: PowerPoint Stock Images

TIETOTURVA JA TIETOSUOJA

- Asiakas- ja potilastietojen oikeellisuus sekä saatavuus ovat olennaisia asioita laadukkaan päivittäisen toiminnan takaamiseksi sekä asiakas- ja potilasturvallisuuden toteutumisessa.
- Sosiaali- ja terveydenhuollossa asiakas- ja potilastietojen käsittely on jatkuvaa ja sitä ohjaa lainsäädäntö.
- Potilaiden, asiakkaiden sekä henkilökunnan oikeusturvan takaaja.
- Ohjeistukset, toiminnan valvonta sekä tarvittaessa toimintaan puuttuminen ovat lainsäädännön sekä asetusten velvoittamia.
- Sosiaali- ja terveydenhuollon osalta on myös varauduttava erilaisiin tietoturvauxkiin. Terveydenhuollon ammattihenkilön onkin tärkeää tutustua ohjeistuksiin ja toimia niiden mukaisesti.

Lähde: PowerPoint Stock Images

TIETOTURVA JA TIETOSUOJA

- Jokaisen asiakkaan ja potilaan oikeus on kokea saamansa hoito turvalliseksi.
  - **Sisäinen turvallisuus:** turvallinen ja luottamuksellinen hoitosuhde, läsnäolo, omaan hoitoon vaikuttaminen jne.
  - **Ulkoisen turvallisuus:** hoitoympäristö, -toiminta, -menetelmät sekä -välineet.
  - **Yksityisyyden huomioiminen:** henkilötietojen käsittely, vaitiolovelvollisuus ja salassapitovelvollisuus.
  - Kaikki sosiaali- ja terveydenhuollon asiakkaita ja **potilaita koskeva tieto** on aina **luottamuksellista ja salassa pidettävää**. Työntekijöitä sitoo vaitiolovelvollisuus.
- Yksityiselämän suoja on perustuslaillinen oikeus ja asiakas- ja potilastietojen käsittelyäkin ohjaa lainsäädäntö.
- Vaitiolovelvollisuuden ja salassapitovelvollisuuden rikkominen on rikos ja rangaistava teko.

Tietosuoja on yksi tietoturvan osa-alue.

“Tietosuoja asettaa vaatimuksia, tietoturva toteuttaa niitä. Koska liian tiukka tietoturva voi akuuteissa tilanteissa jopa vaarantaa potilasturvallisuuden, näiden kahden välille haetaan tasapainoa.”

Kyber-Terveys -hankkeen projektipäällikkö
Pekka Vepsäläinen

TIETOTURVALUOKITUKSET (TL1-4)

- Julkishallinnossa ja turvallisuuskriittisissä organisaatioissa käytetään turvallisuusluokituksia. Nämä jakautuvat eri tasoihin, tasoille 1,2,3 ja 4.
- **TL1 (Turvallisuusluokka I):** Korkein turvallisuusluokka. Tietoja saa käsitellä ja säilyttää vain erityisesti suojatuilla turva-alueilla. Etäkäyttö on rajoitettu ja vaatii erityisiä hyväksyntöjä.
- **TL2 (Turvallisuusluokka II):** Tietoja voidaan käsitellä ja säilyttää hyväksytyillä turva-alueilla. Etäkäyttö on mahdollista, mutta se on rajoitettu hyväksytyille turvallisuusalueille.
- **TL3 (Turvallisuusluokka III):** Tietoja voidaan käsitellä ja säilyttää myös turva-alueiden ulkopuolella, kunhan ne on suojattu riittävällä salauksella ja muilla tietoturvatoinenpiteillä.
- **TL4 (Turvallisuusluokka IV):** Alin turvallisuusluokka. Tietoja voidaan käsitellä ja säilyttää laajemmin, mutta ne on silti suojattava asianmukaisesti.
- **Yhteydet potilasasiakirjoihin:** Potilasasiakirjat ja muut terveydenhuollon tiedot voidaan soveltaa näihin tietoturvaluokituksiin, koska ne sisältävät arkaluonteisia henkilötietoja, jotka vaativat korkeaa suojaustasoa. Esimerkiksi potilastiedot voivat kuulua TL3- tai TL4-luokkiin riippuen niiden arkaluonteisuudesta ja käsittelytarpeista.
- Näitä kyseisiä turvaluokituksia ohjaa ”Julkisen hallinnon tietoturvallisuuden arviointikriteeristö” (Julkri), sekä Katakri – Tietoturvallisuuden auditointityökalu viranomaisille.
- Näitä molempia voidaan hyödyntää sosiaali- ja terveystietojen käsittelyssä, etenkin jos tiloissa tai tiedoissa käsitellään merkittäviä tietoja ja toimitaan kansainvälisessä yhteistyössä.

KYBERTURVALLISUUS, TIETOTURVA

TOIMINNAN JATKUVUUDEN TAKAAMINEN – RISKIEN HALLINTA

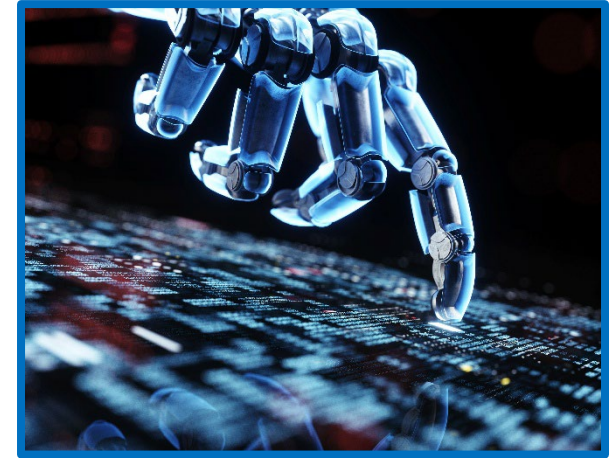
TIETOTURVAN TAVOITTEET:

- **Luottamuksellisuus** (Confidentiality)
  - Asiakkaan tietoja näkee vain henkilö, jolla siihen on oikeus
  - Työasemalta uloskirjautuminen on tärkeää
  - Tietojärjestelmiin kirjaututaan vain omilla tunnuksilla
- **Eheys** (Integrity)
  - Tieto pysyy muuttumattomana. Valvotaan lokitietojen avulla
- **Saatavuus** (Availability)
  - Tietojärjestelmät toimivat ongelmitta ja tieto on saatavilla silloin, kun se on tarpeellista
  - Toiminnan jatkuvuus tulee taata silloin, kun tietojärjestelmät eivät olekaan käytössä (varamenettelyt)

Kyberturvallisuus:

- Digitaalisen ja verkottuneen ympäristön (esim. sairaala) turvallisuus
- Tietoturvaohjelmat (esim. järjestelmiin pääsyt haittaohjelma)

“CIA-malli”

Lähde: Power Point Stock Images

KYBERTURVALLISUUS, TIETOTURVA

ESIMERKKI:

- Potilas saapuu päivystykseen:

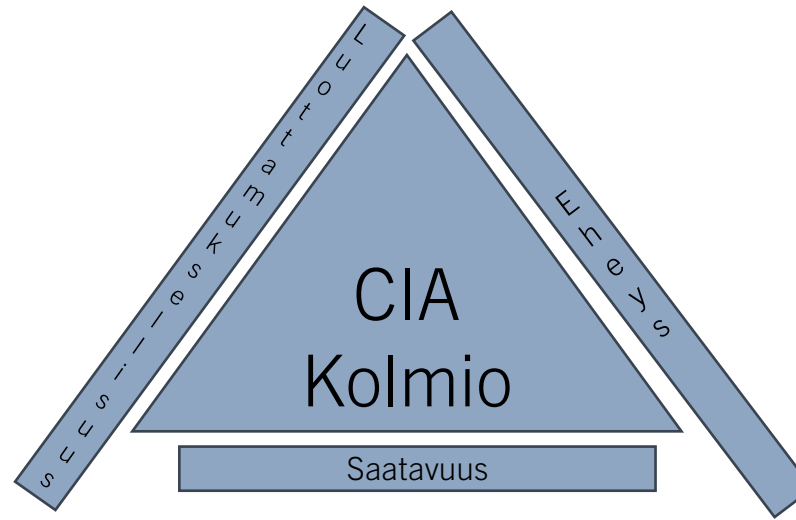

Lähde: Power Point Stock Images

Luottamuksellisuus: Potilaan henkilötiedot ja terveystiedot suojataan siten, että vain hoitohenkilökunta pääsee niihin käsiksi. Tämä varmistaa, että potilaan yksityisyys säilyy. Muut potilaat eivät pääse käsiksi näihin tietoihin.

Eheys: Potilaan terveystiedot kirjataan tarkasti ja oikein. Tämä varmistaa, että hoitohenkilökunta voi tehdä oikeita päätöksiä potilaan hoidosta luotettavan tiedon perusteella. Tieto, joka on kirjattu ensihoitajien toimesta on muuttumaton vaiheessa, jolloin potilas päätyy lääkärille.

Saatavuus: Potilaan tiedot ja tarvittavat hoitovälineet (myös verkottuneet laitteet) ovat saatavilla ja toimintakunnossa heti, kun niitä tarvitaan. Tämä mahdollistaa nopean ja tehokkaan hoidon antamisen potilaalle.

ASIAKAS- JA POTILASTIETOJEN KÄSITTELY

- Kaikki tiedot, jotka liittyvät tunnistettuun tai tunnistettavissa olevaan henkilöön ovat henkilötietoja.
- Asiakas- ja potilastietojen käsittelyä on mm. henkilötietojen kerääminen, niiden säilyttäminen, siirtäminen, luovuttaminen ja mahdollinen poistaminen.
- Käsiteltäessä asiakas- ja potilastietoja on noudatettava tietosuojalainsäädännön mukaisia tietosuojaperiaatteita
- Potilas- ja asiakastietojen käsittelyyn sovelletaan Euroopan unionin (EU) yleistä tietosuoja-asetusta (GDPR) täydentäen ja tarkentaen kansallisella lainsäädännöllä. GDPR tuli voimaan vuonna 2018 ja se sisältää yrityksille ja organisaatioille vaatimuksia oikeaoppimisesta henkilötietojen keräämisestä, säilyttämisestä sekä hallinnoinnista.
- Kansallista lainsäädäntöä ovat muun muassa:
  - [Euroopan parlamentin ja neuvoston yleinen tietosuoja-asetus \(EU\) 2016/ 679](#)
  - [Tietosuojalaki \(1050/2018\)](#)
  - [Laki potilaan asemasta ja oikeuksista \(785/1992\)](#)
  - [Laki sosiaalihuollon asiakkaan asemasta ja oikeuksista \(812/2000\)](#)
  - [Sosiaali- ja terveysministeriön asetus potilasasiakirjoista 94/2022](#)
  - [Laki sosiaali- ja terveydenhuollon asiakastietojen sähköisestä käsittelystä \(784/2021\)](#)
  - [Laki sosiaali- ja terveydenhuollon asiakastietojen käsittelystä \(703/2023\)](#)
  - [Laki viranomaisten toiminnan julkisuudesta 621/1999](#)

EUROOPAN YLEINEN TIETOSUOJA ASETUS (GDPR)

- **GDPR (General Data Protection Regulation)** on EU:n tietosuoja-asetus, joka suojaa henkilötietoja ja yksityisyyttä.
- Asettaa tiukat vaatimukset henkilötietojen käsittelylle ja antaa yksilöille oikeuksia, kuten oikeuden tietojen tarkasteluun, oikaisuun ja poistamiseen.
- Yritysten on noudatettava näitä sääntöjä ja varmistettava tietojen turvallisuus ja mikäli tietosuoja-asetusta rikotaan voidaan yritys tuomita GDPR sakkoihin.
- Kolme esimerkkitapausta Suomesta:
  - Vastaamo 2021 - <https://finlex.fi/fi/viranomaiset/tsv/2021/20211183>
    - Vastaamo psykoterapiakeskus sai 608 000 euron GDPR-sakon tietomurrosta, jossa luvaton osapuoli pääsi käsiksi potilastietoihin. Tietomurron syynä oli suojaamaton tietokantaportti ja salasanasuojauksen puute. Vastaamo ei ilmoittanut tietomurrosta ajoissa viranomaisille ja potilaille, mikä rikkoi GDPR:n artikloja 33 (1), 34 (1) ja 5 (1) f).
  - Lääkäriklinikka 2021 - <https://www.finlex.fi/fi/viranomaiset/tsv/2021/20211303>
    - Lääkäriklinikka sai 5 000 euron GDPR-sakon, koska se ei antanut asiakkaalleen pääsyä omiin potilastietoihinsa pyynnöstä huolimatta. Lisäksi klinikka ei tiedottanut asiakkaitaan riittävästi henkilötietojen käsittelystä eikä roolistaan rekisterinpitäjänä.
  - Psykoterapeuttitoimija 2023 - <https://finlex.fi/fi/viranomaiset/tsv/2023/20231984>
    - Psykoterapiapalveluja tarjoava yritys sai 1 600 euron GDPR-sakon, koska se ei antanut asiakkaalleen pääsyä omiin tietoihinsa eikä kertonut syytä, miksi psykoterapiasessioiden tietoja ei voitu toimittaa.

TIETOSUOJA, TIETOTURVA - LOKITIEDOT -

- Lokitiedot ovat potilasasiakirjojen tapahtumatietoja ja niiden tarkastamiseen on potilaalla lakisääteinen oikeus .
- Potilasasiakirjoihin jää aina "sormenjäljet" siitä, kuka tiedoissa on käynyt eli kuka tietoja on katsonut, käyttänyt tai kenelle tietoja on luovutettu.
- Asiakas- ja potilastiedoissa käsitellään vain hoidon kannalta tarpeellisia tietoja. Huolellinen ja laadukas kirjaaminen on tärkeää.
- Potilastietojen avaamiseen on oikeus, jos kyseessä on
  - Asiakkaan tai potilaan hoitotilanne.
  - Asiakkaaseen tai potilaaseen liittyvän asiakkaan asian tai tilan selvittäminen.
  - Jokin muu perusteltu syy.
- Asianmukainen ja laadukas kirjaaminen on potilaan sekä henkilöstön oikeusturvan kannalta tärkeää.
- Potilastiedoista tulee ilmetä syy, miksi tiedot on avattu.
- Asiakkaan tai potilaan tunnistaminen ja henkilöllisyyden varmistaminen on tärkeää ennenkuin käsittelet hänen tietojaan. Varmista, kenen tietoja sinun on tarkoitus käsitellä ja kenelle saat asiakas- ja potilastietoja luovuttaa.
- Huomioi, että käyttäjätunnuksesi esimerkiksi potilastietojärjestelmiin ovat henkilökohtaisia!
- Ilmoitathan aina vääränlaisista käyttöoikeuksista käyttäjäoikeuksien ylläpitäjälle.

TIETOSUOJA, TIETOTURVA, KYBERTURVALLISUUS

Mikäli havaitset tietosuojan- tai tietoturvaan liittyviä vaaranpaikkoja toimi organisaatiosi ohjeiden mukaisesti.
Ilmoita siitä esihenkilöllesi tai tietoturvavastaavalle mahdollisimman pian.

Lähde: Power Point Stock Images

- Mieti aina, kenelle tiedot ovat saatavissa, nähtävissä tai kuultavissa?
  - Asiakas tai potilastiedot ovat auki tietokoneella.
  - Ohjelmien ja tietokoneen lukitus.
  - Oman sosiaali- ja terveydenhuollon ammattikortin säilytys
    - Kirjautu ulos tietokoneeltasi aina kun poistut sen luota ja pidä kortti mukanasasi.
    - Vain sinä käsittelet asiakas- ja potilastietoja tunnuksillasi.
    - Älä anna käyttäjätunnuksiasi tai salasanojasi muille.
    - Turvasähköpostin käyttö.
    - Käytä viestimisessä järjestelmiä, joissa on riittävän vahva salaus ja jotka ovat organisaation hyväksymiä ratkaisuja.
  - Missä ja kenen kanssa asiakas- tai potilasasioista keskustele?
    - henkilöllisyyden varmentaminen tärkeää.
    - Tietojen luovuttamiseen tarvitaan asiakkaan tai potilaan suostumus.
    - Alaikäisen tietoja luovutetaan ainoastaan lailliselle huoltajalle.
    - Keskustelut julkisilla paikoilla.
    - Salassapito- ja vaitiolovelvollisuus!
  - Mitä tietoa päivität sosiaaliseen mediaan?
- Tunnistustietoja sisältävät:
  - Paperitulosteet, potilasrannekkeet yms.
    - Huolehdi tunnistetietoja sisältävistä papereista
    - Pöydille ja tavallisiin roskakoreihin ei saa jättää tunnistetietoja sisältäviä papereita
- Lukolliset tietosuojarokakorit!

SOSIAALI- JA TERVEYDENHUOLLON AMMATTIHENKILÖN ILMOITUSVELVOLLISUUDET JA -OIKEUDET

- Potilasasiakirjoihin ja sosiaalihuollon asiakasasiakirjoihin sisältyvät tiedot ovat salassapidettäviä
- Tietojen luovutukseen tulee olla potilaan tai sosiaalihuollon asiakkaan nimenomainen suostumus tai niinkuin laissa erikseen säädetään.
- Sosiaali- ja terveydenhuollon ammattihenkilöillä, palveluntuottajalla ja tämän palveluksessa henkilöllä on joissakin tilanteissa kuitenkin velvollisuus tai oikeus tehdä salassapitosäännösten estämättä ilmoitus viranomaisille. Näistä tilanteista säädetään erikseen muun muassa seuraavien lakien sisällöissä:
  - Laki terveydenhuollon ammattihenkilöistä (559/1994)
  - Laki potilaan asemasta ja oikeuksista (785/1992)
  - Lastensuojelulaki (417/2007)
  - Sosiaalihuoltolaki (1301/2014)
  - Laki ikääntyneen väestön toimintakyvyn tukemisesta sekä iäkkäiden sosiaali- ja terveystalvveluista (980/2012)
  - Ajokorttilaki (386/2011)

Lähde: Power Point Stock Images

TERVEYDENHUOLTOLAKI (2010/1326)

Sisältää muun muassa:

- Ohjeistusta potilastietorekisteristä ja potilastietojen käsittelystä.
- Määrittää terveydenhuollon yhteisen potilastietorekisterin muodostumisen ja sen käytön.
- Potilaalla on oikeus kieltää toisen terveydenhuollon yksikön tietojensa käyttö.
  - **Potilaan informoiminen yhteisestä potilastietorekisteristä ja sen käytöstä on tärkeää.**
  - **Potilasasiakirjoihin merkitään tieto annetusta informaatiosta sekä mahdollisista luovutuskielloista.**

ThePhoto, kuvaaja hotoAuthor, käyttöoikeus: CCYSA.

LAKI TERVEYDENHUOLLON AMMATTIHENKILÖSTÄ (559/1994)

Sisältää muun muassa:

- Määrätään kuinka eri terveydenhuollon ammattihenkilöiden ja toimintayksiköiden tulee laatia ja säilyttää potilasasiakirjoja.
- Hoitotyön kirjaaminen tulee perustua näyttöön eli kirjattava millaiseen tietoon päätökset perustuvat ja miten hoitotyön keinot ovat vaikuttaneet.
- Asiakkaat ja potilaat saavat asiakirjoistaan terveyteensä liittyvistä vaihtoehdoista luotettavaa tietoa.
- 16 § Terveydenhuollon ammattihenkilön velvollisuudesta laatia ja säilyttää potilasasiakirjat sekä pitää salassa niihin sisältyvät tiedot on voimassa, mitä potilaan asemasta ja oikeuksista annetussa laissa (785/92) säädetään.
- 17 § Salassapitovelvollisuus.

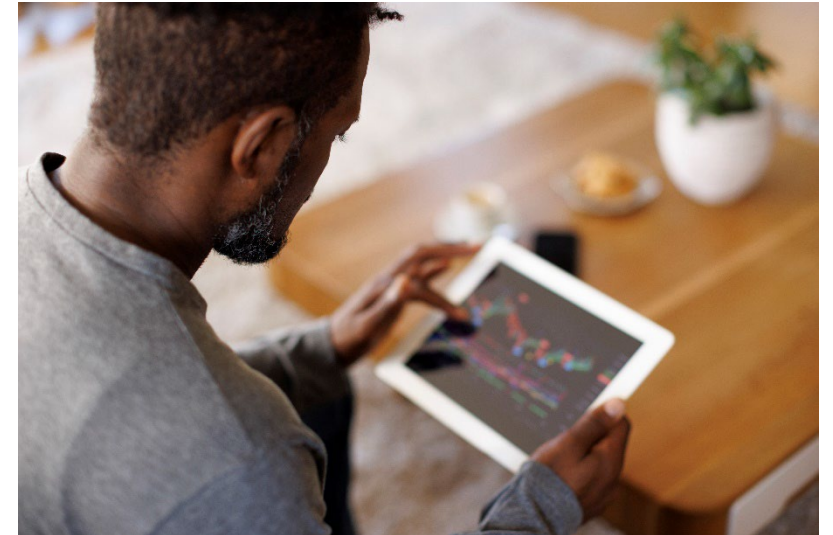
LAKI SOSIAALI- JA TERVEYDEHUOLLON ASIAKASTIETOJEN SÄHKÖISESTÄ KÄSITTELYSTÄ (159/2007, PÄIVITYS 2010)

Sisältää muun muassa:

- Edistää asiakastietojen tietoturvallista sähköistä käsittelyä
- Koskee yksityisiä sekä julkisia sosiaali- ja terveydenhuollon palveluiden tuottajia
- Asiakastiedot tulee olla saatavilla ja käytettävissä sekä säilyä eheänä ja muuttumattomana koko säilytysajan
- Käyttäjätiedot ja käyttöoikeudet tulee olla rekisteröitynä sosiaali- ja terveydenhuollon palvelujen tuottajalla

Säädetään muun muassa:

- Lokitiedoista
- Tietojärjestelmien vaatimuksista
- Asiakkaan ja potilaan tiedonsaantioikeudesta

Powerpoint stock photo

RIKOSLAKI 19.12.1889/39

Rikoslaki 39, luku 28

7§ Luvaton käyttö

8§ Törkeä luvaton käyttö

9§ Lievä luvaton käyttö

12a§ Murtovälineen hallussapito

- Rikoslaki 39, luku 34

9a§ Vaaran aiheuttaminen tietojenkäsittelylle

9b§ Tietoverkkorikosvälineen hallussapito

- Rikoslaki 39, luku 35

1§ Vahingonteko

2§ Törkeä vahingonteko

3§ Lievä vahingonteko

3a§ Datavahingonteko

3b§ Törkeä datavahingonteko

3c§ Lievä datavahingonteko

Rikoslaki 39, luku 38

1§ Salassapitorikos

2§ Salassapitorikkomus

3§ Viestintäsalaisuuden loukkaus

4§ Törkeä viestintäsalaisuuden loukkaus

5§ Tietoliikenteen häirintä

6§ Törkeä tietoliikenteen häirintä

7§ Lievä tietoliikenteen häirintä

7a§ Tietojärjestelmän häirintä

7b§ Törkeä tietojärjestelmän häirintä

8§ Tietomurto

8a§ Törkeä tietomurto

8b§ Suojauksen purkujärjestelmärikos

9§ Tietosuoja-rikos

9a§ Identiteettivarkaus

Lähde: Power Point Stock Images

LÄHTEET

Andreasson A. 2023. Tietosuoja terveydenhuollossa. Oppiportti-verkkokurssi. Duodecim Oy.

Blomqvist M., Rummukainen T., Sainio T., Simola T. & Tyrisevä-Ryösö M. 2022. Hoitotyön perusosaaminen. Sanoma Pro Oy. Helsinki.

Norja S., Kellomäki T., Nykänen R., Vepsäläinen P. & Radi H. 2019. Päivitetty 2024. Tietoturva sosiaali- ja terveydenhuollossa. Oppiportti-verkkokurssi. Duodecim Oy.

Kanta. 2024. Saatavissa: [Mitä Kanta-palvelut ovat? - Kansalaiset - Kanta.fi](#)

Rautava-Nurmi H., Westergård A., Henttonen T., Ojala M. & Vuorinen S. 2020. Hoitotyön taidot ja toiminnot. Sanoma Pro Oy. Helsinki.

Sairaanhoidajat. 2021. Sairaanhoidajaliiton digitaalisten sosiaali- ja terveystalveluiden strategia. Saatavissa: [Sairaanhoidajaliiton digitaalisten sosiaali- ja terveystalveluiden strategia, E-health](#)

STM. 2012. potilasasiakirjojen laatiminen ja käsittely. Opas terveydenhuollossa. Sosiaali- ja terveysministeriö. Sosiaali- ja terveysministeriön julkaisu 2012:4. Viitattu 18.10.2024. <https://julkaisut.valtioneuvosto.fi/bitstream/handle/10024/72897/URN%3aNBN%3afi-fe201504225719.pdf?sequence=1&isAllowed=y>

Finlex. 1889, Rikoslaki 39/1889. Saatavissa: [Rikoslaki | 39/1889 | Lainsäädäntö | Finlex](#)

Finlex. 2022. Sosiaali- ja terveysministeriön asetus potilasasiakirjoista 94/2022. Saatavissa: [Sosiaali- ja terveysministeriön asetus... 94/2022 - Säädökset alkuperäisinä - FINLEX®](#)

Finlex 703/2023. 2023. Laki sosiaali- ja terveydenhuollon asiakastietojen käsittelystä. Saatavissa: [Laki sosiaali- ja terveydenhuollon asiakastietojen... 703/2023 - Säädökset alkuperäisinä - FINLEX®](#)

THL. 2024. Potilastiedon kirjaamisen yleisopas 6.0. Toim. Kauvo T., Virkkunen H. & Ålander A. Saatavissa: [Potilastiedon kirjaamisen yleisopas - Potilastiedon kirjaamisen yleisopas v 6.0](#)

THL. 2024. Sosiaalihuollon kirjaamisohjeet. Saatavissa: [Sosiaalihuollon kirjaamisohjeet - THL](#)

Valvira. 2024. Saatavissa: [Potilas- ja asiakastietojen ja henkilötietojen käsittely | Valvira](#)

Valvira. Etäpalvelut sosiaali- ja terveydenhuollossa. Saatavissa: [Etäpalvelut sosiaali- ja terveydenhuollossa | Valvira](#)